

Filosofijos
fakultetas

Filosofijos institutas
Doktorantas Vytautas Sinica

Europos vienybės idėja tarpukariu: prielaidos ir kryptys

Europos senąją tvarką sugriovusi Prancūzijos revoliucija atgaivino poreikį suvienyti Europą naujais pagrindais, ką praktiškai mėgino Napoleonas. Po jo nesėkmės sąlyginė Europos vienybė atkurta Vienos kongrese. XIX a. „tautų pavasaris“ toliau katalizavo dvasinį ir politinį Europos skaidymąsi Vienos iš atsakymų į ryškėjusią partiluliaristinio nacionalizmo ir kosmopolitinio europeizmo dilema buvo K. Marso „Komunistų partijos manifeste“ ir vėliau plėtota proletarinio internacionalizmo doktrina. Turbūt adekvačiausiai iš didžiųjų XIX a. filosofų uždavinio suvienyti Europą naujais pagrindais svarbą, mastą ir sudėtingumą suvokė F. Nietzsche, kurio laiką pralenkusios įžvalgos liko diskusijų paraštėse ir dėl to, kad sąlyginės taikos, optimistinio tikėjimo beribe pažanga sąlygomis neatrodė ypač aktualios praktiniu požiūriu.

Tai pakeitė Pirmasis pasaulinis karas, ne be pagrindo mokslinėje literatūroje (pvz., Coker) laikomas visą pasaulį apėmusiu europiečių pilietiniu karu. Šis karas dideliu mastu buvo nacionalizmo peraugimo į imperializmą XIX a. pabaigoje (H. Arendt) padarinys. Desperatiškos ir nesėkmingos pastangos išvengti šio karo buvo laikomos požymiu, kad pirmą kartą savo istorijoje Karo Europa tapo dvasiniu ir politiniu vienetu, nesugebančiu valdyt ir lemti savo likimo viso žemyno mastu. Naikinanti karo patirtis lėmė visapusiško Europos nuosmukio pajautą, o tokioje moralinėje ir intelektualinėje atmosferoje jau karo metu suaktyvėjo, o tarpukariu itin išplito teoriniai svarstymai apie Europos vienybės perspektyvas. Principinė nuostata, jog Europa turėtų atsinaujinti ir būti viena ar kita forma suvienyta į atvirai įvardijamą „Europos federaciją“, tapo vyraujančia akademinuose ir kultūriniuose įvairių šalių inteligentijos sluoksniuose. Kartu visuotinai pripažįstama Europos vienybės idėja įgijo labai skirtingus pavidalus konkrečiuose žemyno suvienijimo projektuose. Idėjų įvairovė buvo itin plati – nuo neotomistinio atgimimo įkvėptų ir Katalikų Bažnyčios remtų projektų (J. Maritain'o Europos federacijos vizija), Carlo Schmitto naujo tipo politinių bendrijų siūlymo iki XX a. trečiame dešimtmetyje atsiradusio neomarksistinio paneuropinio sąjūdžio iškeltų (R. N. Coudenhove-Kalergi „naujųjų europiečių“ projektas) ar funkcionalistinių (D. Mitrany „veikiančios taikos sistemos“ paieška) vizijų. Šie svarstymai nevirto politine valia iki II pasaulinio karo. Jam pasibaigus galutinai įsivyravo nuostata, jog politinis Europos suvienijimas yra jos išlikimo prielaida.

Pranešime siekiama atskleisti, kurių iš tarpukariu išryškėjusių Europos vienijimo minties srovių elementai tapo pagrindu būsimosios Europos Bendrijos kūrimui, o kurios buvo atmestos ir liko nerealizuotos.